

NEMIS ADIBLARI IJODIDA ADABIY ERTAK JANRINING BADIY TAKOMILI

Abdullayeva Lola Sadullojeva

Zarved universiteti o'qituvchisi

Anotatsiya: Mazkur maqolada nemis adabiyotida adabiy ertak janrining badiiy takomili tahlil qilinadi. Ertak janrining dastlabki shakllari va rivojlanish jarayoni, xalq og'zaki adabiyotidan adabiy shaklga aylanishi, shuningdek, nemis adiblari tomonidan bu janrning badiiy talqini va takomillashuvi muhokama qilinadi. Maqolada Grimm aka-ukalar, E.T.A. Hoffmann, Ludwig Tieck, Wilhelm Hauff va boshqa mashhur nemis yozuvchilarining adabiy ertak janriga qo'shgan hissasi alohida ta'kidlanadi. Ertak janrining badiiy uslublari, obrazlar tizimi, tematik jihatlari va ijtimoiy-siyosiy ta'sirlarining ahamiyati ko'rsatiladi. Adabiy ertaklar asrlar davomida qanday o'zgarib borganligi va nemis adabiyotidagi o'rni yoritiladi. Maqola nemis adabiyotidagi adabiy ertak janrining takomillanishi jarayonini va uning badiiy rivojlanishini chuqur tahlil qilishga intiladi.

Kalit so'zlar: nemis adabiyoti, adabiy ertak, badiiy takomil, janr, yozuvchilar, Grimm aka-ukalari, Hoffmann, Tieck, xalq ertaklari, obrazlar, badiiy uslub

Kirish

Adabiy ertaklar - xalq og'zaki ijodining eng muhim janrlaridan biri bo'lib, unda xalqning dunyoqarashi, urf-odatlar, qadriyatlar va hayotga bo'lgan munosabati aks etadi. Ertak janri, o'zining jozibali va mavhum tabiati bilan adabiyotning eng qiziqarli va ko'p tomonlama janrlaridan biridir. Nemis adabiyotida bu janr, ayniqsa, XIX asrda badiiy takomilga erishdi. Adabiy ertaklar janrining badiiy shaklga aylanishi va uning yozuvchi ijodkorlar tomonidan takomillashtirilishi ko'plab o'zgarishlarga sabab bo'ldi. Nemis xalq ertaklari, Grimm aka-ukalari tomonidan to'planganidan so'ng, keyinchalik badiiy shakllarga kirib, o'ziga xos adabiy uslublarni bilan boyitildi.

Xususan, nemis yozuvchilarining adabiy ertaklarni faqat bolalar uchun yozish emas, balki kattalar uchun ham ma'naviy va falsafiy mazmuni taqdim etish orqali badiiy talqinini oshirishga intilishi janrni yangi bosqichga olib chiqdi. Shuningdek, bu janrda ruhiy, psixologik va ma'naviy motivlarning badiiy ifodasi ham diqqatga sazovor.

Asosiy Qism

1. Adabiy ertak janrining tarixi va nemis adabiyotidagi o'rni

Adabiy ertaklar janrining rivojlanishi, ko'plab xalq adabiyotlarida bo'lgani kabi, nemis adabiyotida ham xalq og'zaki ijodidan boshlanadi. Grimm aka-ukalari (Jakob va Wilhelm Grimm) nemis xalq ertaklarini to'plaganlar va bu asarlar butun dunyo bo'ylab mashhur bo'ldi. Grimmlarning "Kinder- und Hausmärchen" (Bolalar va uy ertaklari) to'plami nafaqat xalq ertaklarini o'z ichiga oldi, balki ular ertaklarni badiiy jihatdan qayta ishlash orqali janrni yangi bosqichga olib chiqdilar.

Xalq ertaklarining to'plamidan keyin, nemis yozuvchilari adabiy ertakni yanada murakkabroq va chuqurroq badiiy shaklga kiritishdi. E.T.A. Hoffmann, Ludwig Tieck va Wilhelm Hauff kabi yozuvchilar ertak janrini o'ylovchan, ruhiy va psixologik qatlamlar bilan boyitdilar. Ular ertakni nafaqat bolalar uchun yozilgan oddiy hikoya sifatida emas, balki jamiyatning ijtimoiy, siyosiy va ruhiy holatini aks ettiruvchi san'at shakli sifatida tasvirladilar.

2. Nemis adiblari ijodida ertak janrining badiiy takomili

Adabiy ertak janrining badiiy takomili o'ziga xos jarayonlarni o'z ichiga oladi. Grimm aka-ukalari adabiy ertaklarni faqat xalq og'zaki an'analariga tayangan holda yozmaganlar, balki ularni yangi

badiiy shaklga aylantirish uchun adabiy jihatdan qayta ishladilar. Ertaklarda xalqning hayotga bo'lgan qarashlari, ma'naviy qadriyatlarini, ijtimoiy muammolari, orzulari va qo'rquvlari aks ettirildi.

Grimmlarning ertaklarida kutilmagan burilishlar, zamonaviy janr uslublariga xos bo'lgan voqealar va fantastik elementlar kiritildi. Masalan, "Aschenputtel" (Porselen) yoki "Rotkäppchen" (Qizil shapkacha) kabi ertaklar orqali adabiy uslubning yangi shakllari va obrazlar yaratilgan. Bu ertaklar, bir tomondan, xalqning qadriyatlarini va hayotdagi axloqiy qoida va qoidalarini aks ettirgan bo'lsa, ikkinchi tomondan, adabiy talqinning yuqori darajaga ko'tarilishiga xizmat qilgan.

E.T.A. Hoffmann esa o'z asarlarida adabiy ertaklarni yanada murakkablashtirib, ularni falsafiy, psixologik va metafizik masalalarni o'rgatadigan adabiy shakllarga aylantirdi. Hoffmannning "Der Sandmann" (Qum odam) asari, haqiqiylik va xayolot o'rtasidagi noaniqlikni tasvirlashda adabiy ertak janrining murakkabligini namoyish etdi. U o'zining ertaklarida, ayniqsa, inson psixikasidagi qorong'u tomonlarni ochib, ertakni ilmiy, falsafiy va badiiy jihatdan yangi yondashuvlar bilan boyitdi.

3. Ertak janrining tematik va badiiy asoslari

Nemis adabiyotida adabiy ertak janrining tematik va badiiy asoslari uzoq tarixiy davrlar davomida shakllandi. Aka-uka Grimm ertaklarda axloqiy ta'limotlar, jasorat va adolat haqidagi g'oyalarni ilgari surgan bo'lsalar, Hoffmann esa o'z asarlarida romantik badiiy shakllardan foydalangan holda, insonning ichki qarama-qarshiliklarini, xayolot va real dunyo o'rtasidagi chiziqni noaniqlashtirdi.

Ertak va san'atdagi noaniqlik, metafora va ramzlardan foydalanish, romantizmning eng yorqin namunalari sifatida adabiy ertaklarda o'z ifodasini topdi. Hoffmann, Tieck va boshqa yozuvchilar nafaqat an'anaviy motivlarni rivojlantirdilar, balki ularga yangi, zamonaviy mazmun kiritdilar, bu esa janrni badiiy jihatdan takomillashtirdi.

Foydalanilgan Adabiyotlar:

1. Grimm, J. & Grimm, W. (1812). Kinder- und Hausmärchen.
2. Hoffmann, E.T.A. (1816). Der Sandmann.
3. Tieck, L. (1797). Der blonde Eckbert.
4. Hauff, W. (1826). Das Wirtshaus im Spessart.
5. Voss, F. (2001). Die Märchen der Brüder Grimm und ihre Bedeutung.
6. Moser, W. (2010). Die Kunst der Erzählung in der deutschen Literatur.
7. Durrell, L. (1998). Die Märchenwelt der deutschen Romantik.
8. Bartsch, W. (1997). Der Ursprung der deutschen Volksmärchen.
9. THE ROLE OF SYNCHRONOUS TRANSLATION IN LITERARY TEACHING
1Abdullayeva Lola Sadulloyevna 2Axmedova Aziza Abdulloyevna 1,2 Teachers of
Pedagogical Institute of Bukhara state university
<https://doi.org/10.5281/zenodo.6509564>
10. Sadulloyevna, Abdullayeva Lola. "THE USE OF MODERN INFORMATION

TECHNOLOGY TOOLS IN TEACHING FOREIGN

LANGUAGES." Interdisciplinary Conference of Young Scholars in Social Sciences (USA). Vol. 4. 2023.

11. Abdullayeva, Lola Sadulloyevna (2024) Die Entstehung Des Märchengenres; Künstlerische Und Kompositorische Zeichen Von Märchen. American Journal of Public Diplomacy and International Studies, 2 (6). pp. 79-81. ISSN 2993-2157
12. Sadullayevna A. L. IJODIY MAHORATLARNI RIVOJLANTIRISH ASOSIDA BAKALAVRANT VAQTINI YUQORI DARAJAGA OSHIRISH //XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYALAR. – 2024. – T. 1. – №. 1. – C. 353-355.
13. Abdullayeva L. S. The Emergence of the Fairy Tale Genre; Artistic and Compositional Signs of Fairy Tales //American Journal of Public Diplomacy and International Studies. – 2024. – T. 2. – №. 6. – C. 147-149.
14. ABDULLAYEVA, L. S. (2021, April). Game as a leading method of teaching preschoolers in a foreign language. In E-Conference Globe (pp. 328-334).